

บทบาทของประชาสังคมที่มีต่อการเมืองในด้านการเลือกตั้งของประเทศไทย

ศาสตราจารย์ โรเบิร์ต บี อัลบริทตัน และ ดร. ถวิลวดี บุรีกุล

แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม (Civil Society) ที่ได้นำมาใช้เป็นกฎเกณฑ์ทางรัฐศาสตร์นั้นมีความคลุมเครือเป็นอย่างมาก โดยความคลุมเครือดังกล่าวนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการเริ่มต้นที่มาจากความเคลื่อนไหวในการปฏิบัติเพื่อต่อต้านระบอบการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย แนวคิดนี้ได้กลายเป็นปัญหามากขึ้น ในบริบทของการสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบอบประชาธิปไตย ถึงแม้ว่า Linz และ Stepan (2001) ได้เสนอว่า จะต้องมีความเข้าใจสำหรับ “ประชาสังคม ที่เป็นอิสระและความคงอยู่” เพื่อที่จะสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอของ Bernan (1997) นั้นขัดแย้งกับคำยืนยันของ Schmitter (1997) ที่ว่า ประชาคมนั้นมีส่วนช่วยในการสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบอบประชาธิปไตย โดย Bernan แย้งว่า ในระบอบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยอยู่แล้ว ประชาสังคมอาจเป็นพื้นฐานในการที่จะจัดตั้งระบอบการปกครองแบบรวบอำนาจเบ็ดเสร็จ เช่นยุคของนาซีในเยอรมนี ในสมัยสาธารณรัฐไวมาร์ (Weimar Republic) ก็ได้

ความคลุมเครืออีกประการหนึ่งของแนวคิดนี้ มาจากการที่แนวคิดนี้เหมือนกับแนวคิด “ต้นทุนทางสังคม” โดย Putnam (2000) ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมในกลุ่มและการเคลื่อนไหวที่มีการจัดตั้งว่า เป็นรูปแบบหนึ่งของต้นทุนทางสังคมและปรากฏการณ์นี้ดูเหมือนจะมีความคล้ายคลึงกันอย่างน่าสังเกต กับคำอธิบายของ Linz และ Stepan (2001) เกี่ยวกับประชาสังคม¹ ในหลายๆ ทาง ดูเหมือนว่า ประชาคมนี้นี้ คือ รูปแบบหนึ่งของต้นทุนทางสังคม โดยแนวคิดหลังนี้จะรวมถึงสินทรัพย์อื่นๆ ของสังคม เช่น ระดับการศึกษาและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในสังคม

ผู้สนับสนุนหลักเรื่องประชาสังคมบางคน กลับยังทำให้ความคลุมเครือนี้เพิ่มขึ้น ด้วยการเสนอว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมและประชาธิปไตยนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่เป็นคู่เกียงกัน แต่มิได้เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่น Philippe Schmitter (1997) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า “การปลุกประชาสังคมขึ้นมาใหม่” นี้ เกิดขึ้น หลังจาก ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่

¹ Putnam ระบุถึง “ประชาสังคม” ไว้ในตอนท้ายของงานที่ได้รับการยกย่องของเขา “Bowling Alone” โดยถือเป็นรูปแบบหนึ่งของต้นทุนทางด้านสังคม (หน้า 400) และแนวคิดของเขาเกี่ยวกับ “การชักชวนเกี่ยวกับเมือง” ดูเหมือนจะสะท้อนคำจำกัดความของ Linz และ Stepan ว่าด้วยประชาสังคม: “ความเคลื่อนไหวด้านสังคมจำนวนมาก (ตัวอย่างเช่น กลุ่มผู้หญิง สมาคมเพื่อนบ้าน การรวมกลุ่มทางศาสนา และองค์กรด้านปัญญาต่างๆ) เช่นเดียวกับสมาคมจากสถานภาพทางสังคมต่างๆ ทั้งหมด (เช่น สหภาพการค้า กลุ่มนักลงทุน และสมาคมวิชาชีพ)” (2000 : 96)

ประชาธิปไตย และไม่ใช่สิ่งจำเป็น ทั้งต่อการสูญสิ้นระบอบเอกราชไทย หรือสำหรับการเปลี่ยนไปสู่ระบอบประชาธิปไตย และแม้แต่ Linz และ Stepan (2001) ก็ยังถือว่า ประชาสังคมนั้นเป็นตัวบ่งชี้ถึงการพัฒนาประชาธิปไตยมากกว่าที่จะเป็นต้นเหตุของประชาธิปไตย

อาจมีคนสงสัยว่า การเคลื่อนไหวของสังคมที่เกิดจากบริบทในการปฏิรูปนั้น จะมีความเหมาะสมเพียงใดที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความยุติธรรม การรับประกันความสงบในบ้านเมือง และลักษณะอื่นๆ ของการสร้างความแข็งแกร่งในด้านประชาธิปไตย ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยสิ่งอื่นๆ อีกมากมายนอกเหนือไปจากความรุนแรงในการปฏิบัติ Linz และ Stepan (2001) ยืนยันถึงคุณค่าของประชาสังคม ในการที่จะช่วยสร้างความแข็งแกร่งให้กับระบอบประชาธิปไตย แต่ทั้ง Schmitter (1997) และ Linz และ Stepan (2001) ก็ได้ชี้ให้เห็นว่า ประชาสังคมนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ของ “ความเป็นพลเรือน” ซึ่งยากที่จะเป็นไปได้สำหรับการพัฒนาประชาสังคมภายใต้ระบอบการปกครองแบบที่ไม่เป็นประชาธิปไตยในยุโรป ตะวันออกและละตินอเมริกา เพื่อให้เป็นเครื่องมือในการต่อต้านประชาธิปไตย

แนวคิดของ “ประชาสังคม” นี้ มีผู้เห็นว่าเป็นปัญหาเหมือนกันเมื่อนำมาพิจารณาในบริบทของเอเชีย ตัวอย่างเช่น ในการวิเคราะห์ถึงประเทศไทย ประชาสังคมยังถูกมองว่าเป็นตัวแทนของการต่อต้านทางการเมือง (Girling, 2002) โดยทั่วไปแล้ว ในเอเชียนั้น จะมีการลงทุนด้านประชาสังคมตามแบบของ Gramscian ว่าด้วยการต่อสู้อย่างไม่หยุดยั้งเพื่อชิงอำนาจทางการเมืองและนโยบายจากรัฐในสังคมใดๆ ที่ถูกคุกคามด้วยการใช้อำนาจอย่างผิดๆ จากรัฐ James Okey (2002), Johannes Schmidt (2002) และ Kevin Hewison (2002) ต่างก็เห็นว่าเป็นการต่อต้านของประชาชนในช่วงทศวรรษ 1950s และ 1970s รวมทั้งการขับไล่รัฐบาลของพลเอกสุจินดาออกไปในปี พ.ศ. 2535 โดยถือว่า การต่อต้านเหล่านี้ แสดงถึงความรุ่งเรืองของประชาสังคมในระดับสูงสุดในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม Somchai (2002) แย้งว่า จากการเผชิญหน้าทางการเมืองอย่างไม่หยุดยั้งของประชาสังคม และการผลักดันผ่านการเขียนบทความในสิ่งตีพิมพ์ใหม่ๆ ที่แสดงความเห็นต่อการเมืองสมัยใหม่ของประเทศไทยนั้น ชี้ให้เห็นว่า สิ่งนี้จำเป็นสำหรับ “ประชาธิปไตยแบบถอนรากถอนโคน” (McCargo, 2002) ความรู้สึกโดยรวมที่ได้จากบทความนี้ ก็คือ เรื่องของประชาสังคมนี้ อาจจะแย้งกับแนวคิดในบริบทของการสร้างความแข็งแกร่งให้กับประชาธิปไตยอยู่บ้าง

สิ่งที่ช่วยให้เห็นภาพของประชาสังคมในบริบทของเอเชียนี้ คือการศึกษาแจกแจกของ Somchai (2002) ระหว่างประชาสังคมที่ปรับปรุงดูแลแห่งอำนาจ สำหรับ “คนธรรมดา” (Girling, 2002 : 262) และประชาสังคม ระดับ “หัวกะทิ” โดยในกรณีของประเทศไทยนั้น แนวคิดนี้อยู่เหนือคำว่า “ประชาสังคมที่มีรัฐเป็นผู้นำ” (Frolic 1997 : 56) แต่การเป็นหุ้นส่วนระหว่างรัฐและภาคที่ได้รับค่านิยม ในมุมมองของคนไทย ยังทำให้คนในระดับล่างไม่มีโอกาสที่จะสร้างประชาสังคมแนวคิดนี้ ได้กลายเป็นสิ่งที่ปัจจุบันนี้เรียกกันว่า “ธรรมรัฐ” (Prawase Wasi, 2002) ซึ่งควรจะนำโดย

กลุ่มห้วกะทิ ดังที่ Somchai ได้ชี้ไว้ (2002: 134) โครงการที่ได้รับการสนับสนุนจาก “นักปฏิรูป” เช่น ประเวศ วะสี และ ชีรยุทธ บุญมี ต้องอาศัยการนำจากบนลงล่าง โดยคนในระดับห้วกะทิที่มีความสามารถ เนื่องจากเป้าหมายด้านสังคมที่ครอบคลุมอยู่ก็คือความมั่นคงของสังคม ดังนั้นประเด็นของ “การปฏิรูป” จึงสงวน โครงสร้างที่สำคัญไว้กับบรรดาห้วกะทิมากกว่าคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นการครอบงำของคนกรุงเทพ เหนือประชากรกว่าร้อยละ 90 ที่อยู่ในจังหวัดต่างๆ

เนื่องจากประชาสังคมนี้ มีฐานอยู่ที่ทัศนคติและแนวปฏิบัติของ “คนธรรมดา” ดังนั้นการจัดการด้านทฤษฎีจากมุมมองระดับมหภาค จึงดูเหมือนเป็นเรื่อง “ลมๆ แล้งๆ” และอยู่ห่างไกลจากบริบทพื้นฐานในพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ความเชื่อในประชาสังคมว่าเป็นความดีที่ไม่มีข้อบกพร่องนั้น อาจเป็นการละเลยต่อคำเตือนที่ว่า ประชาคมนั้น อาจถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวเพื่อการรวบอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จได้ (Berman, 1997)² การเปลี่ยนแปลงมาสู่ “ธรรมรัฐ” นั้น เป็นการเรียกร้องด้านอารมณ์แก่ประชาสังคม โดยมีความหมายโดยนัยว่า นี่เป็นส่วนประกอบที่สำคัญสำหรับการปฏิรูปด้านการเมือง แต่สิ่งที่ขาดหายไปจากแนวทางนี้ คือการวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน ถึงประชาสังคม ตามแบบที่แสดงออกมาทางพฤติกรรมและทัศนคติของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่เพิ่งเกิดขึ้น

บทความนี้ เป็นการสำรวจถึงภาพของประชาสังคมที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในช่วงต้นของสหัสวรรษ โดยอาศัยวิธีการสุ่มตัวอย่างจากผู้ตอบแบบสอบถามชาวไทยจากทั่วราชอาณาจักร เพื่อให้ได้วิธีการสรุปถึงระดับของประชาสังคมในหมู่ประชากรชาวไทย และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น บทความนี้ ยังถือเป็น โอกาสอันดีที่จะทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนใน *ประชาสังคม* และ *สังคมการเมือง* เช่น การมีส่วนร่วมของประชากรในประชาสังคมนี้จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในสังคมการเมือง หรือเป็นตัวขัดขวางการมีส่วนร่วมในสังคมการเมือง และสุดท้ายข้อมูลที่ได้นั้นจะเสนอถึงภาพของแบบการพัฒนาและการวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมในประชาสังคมด้วย

การวัดประชาสังคมในบริบทของประเทศไทย

ข้อมูลสำหรับการศึกษานี้ มาจาก การสุ่มตัวอย่างตามความน่าจะเป็นจากผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในประเทศไทย ในระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม พ.ศ. 2544³ โดยผู้ตอบ

² ความเคลื่อนไหวของ “ลูกเสือชาวบ้าน” ในประเทศไทย ถือว่าเป็นจุดที่สำคัญของประชาสังคม และได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการกดดันของผู้มีอำนาจด้วยการสนับสนุนผู้แจ้งข่าวที่ได้รายงานถึงพฤติกรรมของประชาชนด้วยกันในยุคของ ถนอม-ประภาส

³ ผู้มีสิทธิออกเสียง ได้แก่ประชาชนชาวไทยทั้งหมดที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป

แบบสอบถามนั้น ได้รับเลือกมาจากการสุ่มตัวอย่างตามความน่าจะเป็นสามขั้นตอน ด้วยวิธีการสุ่มแบบกลุ่มจากเขตเลือกตั้ง และจากนั้นทำการสุ่มจากหน่วยเลือกตั้ง ตามด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งจากทั่วทั้งหน่วยเลือกตั้งต่างๆ โดยกลุ่มตัวอย่างนี้ จะประกอบด้วย 50 เขตเลือกตั้ง จากจำนวนทั้งหมด 400 เขตเลือกตั้ง และหน่วยเลือกตั้ง 100 หน่วย จากเขตเลือกตั้งที่สุ่มได้ 50 เขตนั้น รวมทั้งผู้ตอบคำถาม 1,500 คน จากหน่วยเลือกตั้ง 100 หน่วยนี้ วิธีการนี้ ทำให้ได้ประชากรจำนวน 54,894 คน เนื่องจาก “ช่วงเว้นระยะแบบข้าม (Skip Interval)” นั้นมีค่ามากกว่า 36 เพื่อความรอบคอบในอันที่จะได้รับตัวอย่างครบตามจำนวนจึงใช้ช่วงเว้นระยะ 36 ทำให้มีจำนวนผู้ตอบ 1,546 คน ในรายงานนี้ เราได้ใช้ข้อมูลเพื่อชี้ให้เห็นถึงระดับของประชาสังคมในหมู่ประชาชนชาวไทย และเพื่อที่จะตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมกับสังคมด้านการเมือง รวมทั้งเรื่องประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา

ในการวิเคราะห์ ผู้ศึกษาได้กำหนดให้ “ประชาสังคม” นั้น เป็นส่วนหนึ่งของการเมือง ซึ่งรวมถึง กลุ่ม การเคลื่อนไหว และสมาคมต่างๆ ที่เป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานด้านเศรษฐกิจต่างๆ ซึ่งทำหน้าที่เป็นสะพานระหว่างสังคมของรัฐ หรือสังคมการเมืองกับหน่วยครอบครัวขององค์กรด้านสังคม ในทางปฏิบัติแล้วเราได้ใช้ความเป็นสมาชิกในองค์กรด้านสังคม วิชาชีพ การลงทุน และสหภาพการค้าต่างๆ (Linz and Stepan, 2001 : 96) เป็นสิ่งที่แสดงการมีส่วนร่วมในประชาสังคมของบุคคล โดยทางทฤษฎีไม่อาจจะระบุได้ว่า ประชาสังคมเป็นต้นเหตุของประชาธิปไตย แต่อย่างน้อย ก็ยังได้ทำหน้าที่เป็นพื้นฐานที่หล่อเลี้ยงให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมการเมือง เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การเข้ามีส่วนร่วมในองค์กรด้านการเมือง และกิจกรรมอื่นๆ ที่มีส่วนทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นเข้มแข็ง

บทความนี้ เสนอข้อมูลเฉพาะในส่วน of ประชาชนชาวไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับนานาชาติประเทศเกี่ยวกับการสร้างประชาธิปไตย และการเปลี่ยนแปลงค่านิยมในเอเชียตะวันออก ซึ่งรวมถึงคำถามที่ได้รับการออกแบบมาเพื่อวัดระดับของการมีส่วนร่วมในประชาสังคม เช่นเดียวกับทัศนคติที่มีต่อสังคมการเมือง ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในด้านทฤษฎีซึ่งได้มีการใช้เครื่องมือการสำรวจโดยทั่วไป ส่วนในการศึกษาที่กว้างไปกว่านั้นได้ให้พื้นฐานในการเปรียบเทียบตัวบ่งชี้ระดับประเทศในบรรดาประเทศต่างๆ ที่ศึกษานอกจากนี้ ข้อมูลยังจะเป็นพื้นฐานในการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับสาเหตุและผลของประชาสังคมโดยละเอียด ซึ่งถือว่า อยู่ในบริบทที่กว้างกว่าการศึกษาต่างๆ ที่มีการตีพิมพ์มาจนถึงปัจจุบันอยู่มาก

ทฤษฎีของประชาสังคมนั้น ไม่ได้มีการกล่าวถึงสาเหตุของการมีส่วนร่วมในประชาสังคมจากพฤติกรรมของบุคคลมากนัก ถ้าจะให้กล่าวเฉพาะเจาะจงไปกว่านั้นก็คือ ทฤษฎีเหล่านี้ไม่ได้เสนอว่า ประชาสังคม เป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องกับประชากรในชนบทหรือในเมืองหรือไม่ เนื่องจากนักวิชาการดูเหมือนจะมองว่า สังคมเมืองนั้นจะมีรูปแบบขององค์กรด้านสังคมที่ซับซ้อนกว่าคนทั่วไปจึงอาจคาดหวังว่า ในเขตเมือง จะมีระดับของประชาสังคมสูงกว่า อย่างไรก็ตาม สังคมเมือง

ยังได้กระตุ้นให้มีการแยกตัว ในลักษณะที่อาจทำให้เกิดผลในทางตรงกันข้าม เนื่องจากความแตกต่างของสังคมชนบทและสังคมเมืองนั้นเห็นได้ชัดมากในบริบทของประเทศไทย (Laothamatas, 1996; Albritton and Burekul, 2002) การวิเคราะห์นี้ จึงได้ตรวจสอบถึงสมมติฐานที่เป็นไปได้ในการเชื่อมประชาสังคมเข้ากับตำแหน่งที่ตั้งในบริบทของชนบทหรือเมือง)

สมมติฐานที่สอดคล้องกันนั้น ยังรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมและชนชั้นในสังคม โดยหลักการแล้ว ประชาสังคมควรจะเป็นอิสระจากชนชั้นและสถานะทางสังคม นั่นคือประชาสังคมที่แท้จริง ควรจะรวมการมีส่วนร่วมจากทุกระดับในสังคม คำถามในการวิจัยสำหรับจุดนี้จึงได้แก่ “คนชั้นกลางมีส่วนร่วมในองค์กรด้านสังคมในระดับสูง มากกว่าคนที่อยู่ในสถานะทางสังคมที่ต่ำกว่าหรือไม่?” นักวิชาการได้เสนอว่า การเคลื่อนไหวของประชาสังคมในประเทศไทยนั้น ควรจะนำโดยชนชั้นกลาง (Wasi, 2002) ส่วนสมมติฐานในด้านตรงข้ามซึ่งมีเหตุผลที่เพียงพอ นั้น ได้ให้ข้อเสนอว่า ประชาสังคมที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ได้จัดตั้งขึ้นจากความต้องการของประชาชนที่อยู่ภายใต้การหาผลประโยชน์เพื่อที่จะมีสิทธิมีเสียงในสังคมการเมืองบ้าง เวทีของคนยากจน เป็นตัวอย่างหนึ่งของการชุมนุม ที่ให้เสียงแก่ประชาชนในระดับล่าง ในการแข่งขันเพื่อเป็นผู้นำในการพัฒนาประชาธิปไตยทางด้านการเมือง ข้อมูลที่อยู่ในรายงานฉบับนี้ ได้เสนอหลักฐานที่นำเสนอ เกี่ยวกับการพัฒนาประชาสังคมภายใต้ประชาธิปไตยของประเทศไทย โดยเฉพาะในบริบทของสิทธิและเสรีภาพที่มีการระบุไว้ ตามที่กำหนดโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ข้อมูลนี้จะให้ตัวบ่งชี้สองประการสำหรับการมีส่วนร่วมในระดับบุคคลในสมาคมประชาสังคมโดยผู้ตอบแบบสอบถามชาวไทย โดยตัวบ่งชี้ตัวแรก ได้แก่ การวัดถึงการเป็นสมาชิกของกลุ่มโดยทั่วไป “ท่านเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสมาคมที่เป็นทางการใดๆ หรือไม่?” และ “ท่านเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือสมาคมที่ไม่เป็นทางการใดๆ หรือไม่?” ส่วนตัวบ่งชี้ที่สอง คือดัชนีรวมของการเป็นสมาชิกกลุ่มเฉพาะ ในองค์กรที่เป็นทางการ เช่น สมาคมของผู้อาศัย สหภาพแรงงาน สหกรณ์ หรือกลุ่มอาสาสมัคร และดัชนีรวมของการเป็นสมาชิกในสมาคมที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มเพื่อนร่วมงานที่ติดต่อกันหลังเลิกงาน กลุ่มเพื่อนซึ่งมีงานอดิเรกเหมือนกัน หรือกลุ่มคนที่พบปะกันเป็นประจำ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน เราได้เสนอตัวบ่งชี้เหล่านี้ เพื่อให้เป็นมาตรวัดการเข้ามามีส่วนร่วมในประชาสังคม โดยถือว่า ตัวบ่งชี้เหล่านี้ ใกล้เคียงกับแนวคิดที่อธิบายโดย Putnam (2000) และ Linz and Stepan (2001) (ดูเชิงอรรถที่ 1)

ประชาสังคมในประเทศไทย

การเป็นสมาชิกขององค์กรต่างๆ ในสังคมไทยนั้นถือว่ามีน้อย ในบรรดาผู้ตอบแบบสอบถามชาวไทย พบว่ามีเพียงร้อยละ 39.1 เท่านั้น ที่อ้างว่าเป็นสมาชิกองค์กรที่เป็นทางการใดๆ (ตารางที่ 1) และในขณะที่กล่าวถึงเรื่องการเข้าร่วมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการมีเพียงร้อยละ 13.5 เท่านั้นที่ตอบว่า ได้เข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่มกับผู้อื่น (ตาราง 1)

ตารางที่ 1 อัตราร้อยละที่อ้างว่ามีส่วนร่วมแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการในสมาคมของประชาสังคม

	ร้อยละที่เข้าร่วม	ร้อยละที่ไม่เข้าร่วม
การเข้าสมาคมแบบเป็นทางการ	39.1	60.9
การเข้าสมาคมแบบไม่เป็นทางการ	13.5	86.5

N = 1546

อัตราส่วนสำหรับการเป็นสมาชิกสมาคมอย่างเป็นทางการที่มีจำนวนมาก มาจากการเป็นสมาชิกของสมาคมของผู้อยู่อาศัย (21.7) และสมาคมทางด้านการศึกษา (17.0) (ตารางที่ 2) ส่วนสมาคมด้านการค้า สหภาพแรงงาน กลุ่มอาสาสมัคร และกิจกรรมการเคลื่อนไหวของประชาชนนั้นมีจำนวนน้อยมาก สำหรับกลุ่มการเมืองนั้นปรากฏอยู่ว่ามีผู้เข้าร่วมต่ำที่สุด (ตารางที่ 2) โครงสร้างของประชาชนไทยที่น่าเสนอโดยใช้ดัชนีนี้ จึงแสดงให้เห็นว่า ประชาสังคมในประเทศไทยนั้นอ่อนแอเมื่อเทียบกับที่อื่นๆ

ตารางที่ 2 การมีส่วนร่วมของผู้ตอบแบบสอบถามชาวไทย ในกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
ที่เป็นตัวแทนของประชาสังคม N = 1546

ร้อยละที่ได้รายงานว่ามีส่วนร่วม

สมาคมแบบเป็นทางการ

สมาคมของผู้อยู่อาศัย	21.7
สมาคมด้านการเกษตร	17.0
กลุ่มอาสาสมัคร	2.8
กลุ่มศาสนา	2.7
สมาคมผู้ปกครองและครู	1.8
พรรคการเมือง	1.7
สมาคมศิษย์เก่า	1.1
ชมรมกีฬาหรือสันทนาการ	1.0
สหกรณ์ผู้ผลิต	0.6
องค์กรพัฒนาเอกชน หรือ NGOs	0.5
สมาคมการค้า	0.5
องค์กรที่ให้การสนับสนุนผู้สมัคร หรือนักการเมือง	0.5
สหภาพแรงงาน	0.3
สหกรณ์ผู้บริโภค	0.1

สมาคมแบบไม่เป็นทางการ

เพื่อนร่วมงาน	3.5
ชมรมในโรงเรียน หรือสถานศึกษา	2.3
เพื่อนที่แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร	2.3
เพื่อนที่ทำธุรกิจร่วมกัน	2.1
เพื่อนที่มีงานอดิเรกอย่างเดียวกัน	1.1
กลุ่มคนที่มีการกู้ยืมเงินนอกระบบ	1.1

ข้อมูลเหล่านี้ จำเป็นต้องมีการอธิบายในการอ้างอิง เพื่อที่จะนำมาพิจารณาว่า ระดับของการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในกลุ่มประชาสังคมเช่นนี้ ถือว่าต่ำหรือไม่? Putnam ได้อ้างถึงการสำรวจด้านสังคมโดยทั่วไป และการศึกษาอื่นๆ ซึ่งได้ระบุว่า การเป็นสมาชิกขององค์กรต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา นั้นลดลงมาจนเหลือน้อยกว่า ร้อยละ 70 ในช่วงต้นทศวรรษ 1990s (2000 : 59) ด้วยการเปรียบเทียบเช่นนี้ จึงต้องถือว่า ประชาสังคมในประเทศไทยนั้นอ่อนแอจริงๆ

การเป็นสมาชิกของสมาคมต่างๆ นั้น อาจจะนับซ้ำกัน นั่นคือ ตัวเลขการเป็นสมาชิกในสมาคมบางรายการนั้น อาจมาจากผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นสมาชิกมากกว่าหนึ่งสมาคม วิธีที่จะตรวจสอบความเป็นไปได้ข้อนี้ สามารถทำได้ด้วยการสร้างคะแนนสำหรับผู้ตอบแต่ละคน โดยระบุถึงตัวเลขของสมาคมที่เขาหรือเธอเป็นสมาชิกอยู่ คะแนนของผู้ตอบแบบสอบถามจากการเป็นสมาชิกในสมาคมทั้งหมด จะได้นำมารวม และแสดงไว้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 : คะแนนในการเข้าร่วมในประชาสังคมในหมู่ผู้ตอบแบบสอบถามชาวไทย : จำนวนของการเป็นสมาชิกที่สัมพันธ์กับผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคน N = 1546

	ความถี่	ร้อยละ
กลุ่มที่เป็นทางการ		
0	999	64.6
1	357	23.1
2	147	9.3
3	35	2.3
4	4	.3
5	4	.3
6	1	.1
7	2	.1
กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ		
0	1402	90.7
1	114	7.4
2	18	1.2
3	8	.5
4	3	.2
5	1	.1
ยอดรวมของกลุ่มที่เป็นทางการและกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ		
0	953	61.6
1	343	22.2
2	168	10.9
3	48	3.1
4	17	1.1
5	7	.5
6	4	.3
7	3	.2
8	2	.1
10	1	.1

ดัชนีการมีส่วนร่วมในกลุ่มประชาสังคมนี้ แสดงให้เห็นว่า ในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามนี้มีเพียงร้อยละ 12.3 เท่านั้น ที่เป็นสมาชิกสมาคมแบบเป็นทางการ มากกว่าหนึ่งสมาคม และมีเพียงร้อยละ 1.9 เท่านั้น ที่มีส่วนร่วมในกลุ่มที่ไม่เป็นทางการตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไป และเมื่อนำการเป็นสมาชิกในกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการมารวมกัน ตัวเลขที่ได้จะเพิ่มขึ้น (มีประชาชนจำนวนร้อยละ 16.2 ที่มีส่วนร่วมมากกว่าหนึ่งกลุ่ม) แต่ไม่มากนักข้อสรุปที่ได้ก็คือ มีคนไทยจำนวนไม่มาก ที่เป็นสมาชิกของสมาคมมากกว่าหนึ่งสมาคม ไม่ว่าจะในกลุ่มสมาคมแบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม และคนเหล่านี้เป็นสมาชิกเนื่องจากลักษณะการอยู่อาศัย หรือความจำเป็นทางด้านการเกษตร

ถึงแม้ว่ากลุ่มผู้อาศัยอยู่นั้น อาจมีความสัมพันธ์กับการอยู่ในเมืองแต่ก็แทบจะไม่พบสมาคมด้านการเกษตรในเมืองด้วย นั่นหมายความว่า ระดับของการเข้าร่วมสมาคมในองค์กรต่างๆ นั้น ในเขตชนบทอาจจะมีมากกว่าในเขตที่ไม่ใช่ชนบท การกระจายด้านภูมิศาสตร์ของประชาสังคมในประเทศไทยนั้น อาจตรวจสอบได้ ถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อกันที่อยู่ทั้งสี่ประเภท ได้แก่ กรุงเทพฯ ปริมณฑล (ของกรุงเทพฯและเมืองอื่นๆ) เมืองใหญ่ในต่างจังหวัด(เมือง) และบริเวณชนบท ตารางที่ 4 แสดงถึงการกระจายการมีส่วนร่วมในประชาสังคมตามประเภทที่มีความสัมพันธ์กับการแยกบริเวณเมือง - ชนบท ผลที่ได้ แสดงให้เห็นว่า ระดับของประชาสังคมมีอยู่สูงในบริเวณชนบท และจะลดลงเรื่อยๆ เมื่อกลายเป็นสังคมเมืองมากขึ้น

ตารางที่ 4 : การมีส่วนร่วมในประชาสังคม โดยแยกตามตำแหน่งที่ตั้งใน ชนบท หรือในเมือง
N = 1546

การมีส่วนร่วมในประชาสังคม	ตำแหน่งที่อยู่ของผู้ตอบแบบสอบถาม				
	ชนบท	เมือง	ปริมณฑล	กรุงเทพฯ	รวม
0	472 48.4%	103 75.7%	220 82.7%	158 94.0%	953 61.6%
1	289 29.6%	18 13.2%	29 10.9%	7 4.2%	343 22.2%
2	148 15.2%	6 4.4%	11 4.1%	3 1.8%	168 10.9%
3	41 4.2%	7 5.1%			48 3.1%
4	13 1.3%	1 .7%	3 1.1%		17 1.1%
5	13 1.3%	1 .7%	3 1.1%		17 1.1%
รวม	976 100%	136 100%	266 100%	168 100%	1546 100%
Chi-square = 218.8	Sig. = .000	Eta = .293	Gamma = -.627	Tau-c = -.238	

บทบาทของประชาสังคมในการมีส่วนร่วมและความเชื่อมั่นในทางการเมือง

การศึกษาของ Putnam ได้แก่ ทูตทางสังคม (Social Capital) ในรูปแบบของประชาคมนั้นมีส่วนในการค้ำจุนประชาธิปไตย โดยเขาได้อ้างว่า การเข้าสมาคมด้วยความสมัครใจนั้นเป็น “โรงเรียนแห่งประชาธิปไตย” และถือว่า การเข้ามีส่วนร่วมในสมาคมดังกล่าวนั้น เป็นการให้พื้นฐานของการเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมือง (2000 : 339) เหตุผลของข้อโต้แย้งนี้ นำไปสู่สมมติฐานที่ว่า คนที่เข้าร่วมในองค์กรด้วยความสมัครใจนั้น มีแนวโน้มที่จะมีทักษะและความสนใจที่จะเข้าร่วมในการเมืองมากกว่า และสมมติฐานที่ว่า ประชาสังคมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในสังคมด้านการเมือง

ข้อมูลจากการศึกษานี้ ช่วยให้มีการทดสอบสมมติฐานดังกล่าว เราได้สร้างมาตรการวัดการมีส่วนร่วมด้านการเมือง โดยการรวมคำตอบที่มีต่อคำถามเจ็ดคำถาม ได้แก่ ผู้ตอบแบบสอบถามได้ออกเสียงในการเลือกตั้งวุฒิสมาชิกและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ (2 คำถาม) และผู้ตอบแบบสอบถามได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเฉพาะอื่นๆ อีก 3 กิจกรรมหรือไม่⁴ นอกจากนี้ อีกสองคำถามยังชี้ให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความสนใจในการเมืองหรือไม่ และได้ติดตามข่าวเกี่ยวกับการเมืองบ่อยเพียงใด

เมื่อมาตรวัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ ได้นำมาหาอัตราถดถอยบนคะแนนของการเป็นสมาชิกทั้งในกลุ่มที่เป็นทางการเมืองและไม่เป็นทางการเมืองแล้ว ผลที่ได้ จะแสดงให้เห็นถึงระดับที่สำคัญของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสมาคม (ตารางที่ 5) โดยการเป็นสมาชิกในกลุ่มโดยทั่วไปนั้น มีความสัมพันธ์ต่อดัชนีการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า เมื่อเทียบกับมาตรวัดที่สร้างขึ้นจากการรวมสมาคมต่างๆ เข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตาม ในทั้งสองกรณี จะปรากฏว่า การเป็นสมาชิกในกลุ่มที่เป็นทางการเมือง จะแสดงผลถึงระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สูงกว่า ส่วนการเข้าสมาคมที่ไม่เป็นทางการเมืองนั้น (ซึ่งอาจรวมกิจกรรมการเล่น โบว์ลิ่งเข้าไปด้วย) แทบจะไม่มีผลใดๆ ต่อกิจกรรมด้านการเมืองเลย

⁴ สิ่งเหล่านี้ รวมถึงการเข้าร่วมพรรค การพยายามที่จะชักชวนให้ผู้อื่นเลือกผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง และการช่วยหรือแสดงความสนับสนุนแก่พรรคการเมือง

ตารางที่ 5: ผลของการเข้ามามีส่วนร่วมในประชาสังคมที่มีต่อการมีส่วนร่วมด้านการเมืองของบุคคล

	<u>Regression</u>	<u>t-test</u>	<u>Sig. of t</u>	<u>R</u>	<u>N</u>
	<u>Coefficient</u>				
การเข้าสมาคมในกลุ่มทั่วไป	.431	8.961	.000	.23	1467
ยอดรวมของการเข้าสมาคมในกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ	.208	6.857	.000	.18	1467
การเข้าสมาคมในกลุ่มที่เป็นทางการ	.276	7.279	.000	.19	1467
การเข้าสมาคมแบบไม่เป็นทางการ	.192	2.532	.011	.07	1467

การศึกษาที่มีการดำเนินการมาก่อนหน้านี้เกี่ยวกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งชาวไทย (Albritton and Bureekul, 2002) ได้ชี้ให้เห็นว่า คำอธิบายที่เชื่อถือได้มากที่สุดในด้านของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ความรู้สึกถึงประสิทธิภาพในทางการเมือง หรือความสามารถทางด้านการเมือง (Political Efficacy) ของผู้ตอบแบบสอบถาม ตารางที่ 6 แสดงถึงความพยายามที่จะปรับปรุงคำอธิบายถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการเติมดัชนีรวมของประสิทธิภาพทางด้านการเมืองเข้าสู่สมการด้วย นอกจากนี้ สมการดังกล่าว ยังได้รวมถึงมาตรวัดตำแหน่งที่อยู่ในชนบทและในเมือง ดังที่ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ก่อนนี้แล้ว⁵

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงการปรับปรุงในการอธิบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เมื่อได้มีการเพิ่มตัวแปรเหล่านี้เข้าในสมการ และตามที่คาดไว้ ประสิทธิภาพทางด้านการเมืองเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดในบรรดาตัวแปรทั้งสาม แต่ก็ไม่ได้สำคัญมากกว่านัก การเป็นสมาชิกในสมาคมต่างๆ นั้น เป็นตัวบ่งชี้ถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญเช่นกัน และตัวบ่งชี้ถึงการอยู่ในชนบท-ตัวเมือง ก็ไม่ได้ต่างกันั้นนัก การมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่สูงนั้นชี้ให้เห็นว่า ผลเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้ว จะเป็นอิสระต่อกันและกัน ความสำคัญของประสิทธิภาพด้านการเมือง ยืนยันการค้นพบจากการศึกษาครั้งก่อนที่ได้แสดงว่า ตัวแปรนี้เป็นตัวแทนของการอธิบายพฤติกรรมอันคงที่

⁵ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio – Economic Status - SES) นั้น เป็นคำอธิบายที่มีเหตุผลเนื่องจากสัมพันธ์อยู่กับตัวแปรด้าน ชนบท – เมือง ซึ่งไม่น่ามาวิเคราะห์ในสมการเดียวกันได้ นอกจากนี้ เมื่อได้ตรวจสอบสมการของ SES และตำแหน่งที่อยู่ใน ชนบท – เมือง แยกกัน จะพบว่า ตัวแปรด้าน ชนบท – เมือง จะให้คำอธิบายในระดับที่สูงกว่ามาก

และมีนัยสำคัญมากสำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมือง การวิเคราะห์นี้ ยังแสดงให้เห็นอย่างจริงจัง และเป็นไปได้มากกว่า การมีส่วนร่วมในประชาสังคมนั้น ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง และสุดท้าย การมีส่วนร่วมในประชาสังคมนั้น มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งที่ตั้งในชนบท-ในเมือง ของผู้ตอบแบบสอบถามในประเทศไทย โดยการค้นพบอย่างหลังนี้ สอดคล้องกับหลักฐานที่พบก่อนหน้านี้ ว่าช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท ถึงแม้ว่าจะมีความเกี่ยวข้องกับสถานภาพด้านสังคมและเศรษฐกิจ (SES) แต่ก็สามารถที่จะอธิบายถึงพฤติกรรมด้านการเมืองของชาวไทยได้มากกว่า (Albritton and Bureekul, 2002) ผลรวมของการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ในประเทศไทย ผลกระทบจากการเปลี่ยนเป็นเมืองนั้น มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมด้านการเมืองโดยที่ไม่ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแต่อย่างใด ข้อมูลในการศึกษานี้ ยังได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ผลที่เป็นเอกเทศเหล่านี้มีอะไรบ้าง และมีต้นกำเนิดมาจากอะไรบ้าง โดยหัวข้อหลังนี้ จะนำมาแสดงไว้ในการวิเคราะห์ต่อไป

ตารางที่ 6: การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นผลของการมีส่วนร่วมในประชาสังคม ตำแหน่งที่อยู่ในชนบท-ตัวเมือง และประสิทธิภาพทางการเมือง N = 1467

	Regression Coefficient	Beta	t-test	Sig. of t
การมีส่วนร่วมในประชาสังคม	.307	.162	6.14	.000
ประสิทธิภาพทางด้านเมือง	.096	.169	6.74	.000
ตำแหน่งที่อยู่ในชนบท-ตัวเมือง	-.167 ⁶	-.143	-5.41	.000

R = .315

การศึกษานี้ ยังเป็นการตรวจสอบผลกระทบของการมีส่วนร่วมในสมาคมของประชาสังคม ในส่วนของทัศนคติที่มีต่อสถาบันต่างๆ ของทางรัฐบาลและสังคม ถ้าหากประชาสังคมนั้นถูกมองว่าเป็นต้นเหตุของการเผชิญหน้ากันทางการเมือง หรือ“ประชาธิปไตยแบบถอนรากถอนโคน” แล้ว

⁶ เครื่องหมายลบเกิดขึ้น เนื่องจากสเกลของตัวแปรอิสระนั้นกำหนดจากระดับต่ำคือ อยู่ในชนบทจนถึงระดับสูงคือ การอยู่ในกรุงเทพฯ

การมีส่วนร่วมในสมาคมเหล่านี้ ก็ควรจะสร้างความรู้สึกในทางลบต่อสถาบันของรัฐบาล โดยเฉพาะในส่วนของความเชื่อถือที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีต่อสถาบันเหล่านี้ ตารางที่ 7 แสดงถึงการเข้าร่วมสมาคมเหล่านี้ในการวิเคราะห์แบบ ANOVA ซึ่งระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในประชาสังคมและระดับของความเชื่อถือที่มีต่อสถาบันต่างๆ ของรัฐบาลและสังคม

ตารางที่ 7 : ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมสมาคมในประชาสังคมและความเชื่อมั่นในสถาบันการเมืองและสังคม

	<u>R</u>	<u>F-test</u>	<u>Sig. of F</u>
ศาลยุติธรรม	.04	1.938	.164
รัฐบาล	.05	3.162	.076
พรรคการเมือง	.11	17.716	.000
รัฐสภา	.01	.097	.756
ข้าราชการ	.05	3.623	.057
ทหาร	.07	7.739	.005
ตำรวจ	.01	.194	.660
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	.13	24.470	.000
คณะกรรมการการเลือกตั้ง	.07	5.793	.016
องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)	.07	4.625	.032
สมาชิกสภาท้องถิ่น	.13	21.795	.000
ศาลรัฐธรรมนูญ	.06	3.855	.050
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต	.01	.174	.677
หนังสือพิมพ์	-.06	5.107	.024
โทรทัศน์	.02	.485	.486
ความเชื่อถือคนในรัฐบาล	.07	7.825	.005
ระดับความเชื่อถือโดยรวม	.10	8.289	.004

ตารางที่ 7 ให้การสนับสนุนอย่างมีนัยสำคัญถึงข้อสรุปที่ว่า การมีส่วนร่วมในประชาสังคมในประเทศไทยนั้น มีส่วนช่วยในการปลูกฝังความเชื่อถือในสถาบันการเมืองและสังคม ไม่เพียงแต่ดัชนีของการมีส่วนร่วมในองค์กรของประชาสังคมจะมีความสัมพันธ์กับระดับความเชื่อมั่นโดยทั่วไปและความเชื่อถือที่มีต่อเจ้าหน้าที่ในสถาบันสังคมและการเมืองเท่านั้น การมีส่วนร่วมดังกล่าว ยังมีความสัมพันธ์กับระดับความเชื่อถือในแง่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเชื่อถือที่มีต่อพรรคการเมือง ทหาร รัฐบาลท้องถิ่น และผู้แทนท้องถิ่นเช่นกัน และยังมีความสัมพันธ์ด้วยระดับที่น้อยลงบ้างระหว่างการมีส่วนร่วมในประชาสังคมกับความเชื่อถือที่มีต่อรัฐบาลกลาง หน่วยงาน

เลือกตั้ง องค์กรเอกชน ข้าราชการ และศาลรัฐธรรมนูญ สิ่งที่ขัดแย้งกันอย่างหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมในประชาสังคมนั้น มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ กับความเชื่อถือที่มีต่อหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้ประชาสังคมในประเทศไทยมิได้เป็นตัวกระตุ้นด้านการเมืองที่มีการเผชิญหน้าเลยแม้แต่น้อย แต่ดูเหมือนจะเป็นตัวส่งเสริมความร่วมมือให้แก่สถาบันด้านการเมืองและสังคมที่สำคัญต่างๆ ของประเทศ

ต้นกำเนิดของการเข้ามีส่วนร่วมในประชาสังคม

อะไรคือต้นกำเนิดของประชาสังคมที่เพิ่งเกิดขึ้นในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตยที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองแบบที่มีการเผชิญหน้าหรือการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นภายหลังการปฏิวัติ คำตอบในกรณีของประเทศไทยนั้นซับซ้อน แต่ข้อมูลจะช่วยให้เข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการเข้ามีส่วนร่วมในประชาสังคม โดยตามที่ปรากฏมามีหลายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างสูงกับปัจจัยอื่นๆ ซึ่งทำให้ไม่อาจสร้างแบบสมการเดี่ยวที่ตรงไปตรงมาได้ เราจึงขอเสนอตารางแสดงความสัมพันธ์ และการตีความเพื่อเป็นวิธีที่จะอธิบายถึงความเป็นพลวัตของการกำเนิดประชาสังคม (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 : ความสัมพันธ์ของตัวบ่งชี้ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในประชาสังคม

	ประชา- สังคม	อายุ	สภาพ เศรษฐกิจ- สังคม	การยึดถือ ขนบ ธรรมเนียม ประเพณี	การ สนับสนุน ประชาธิปไตย	ความเชื่อ- ถือต่อ รัฐบาล	ความเชื่อ- ถือผู้อื่น	ชนบท - เมือง
ประชาสังคม		.093**	-.181**	-.024	.026	.099**	.082**	-.318**
อายุ	.093**		-.307**	.170**	.024	.024	.113**	-.083**
สภาพเศรษฐกิจสังคม	-.181**	-.307**		-.322**	-.122**	-.317	-.101**	.525**
การยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณี	-.024	.170**	-.322**		-.102**	.278**	.109**	-.137**
การสนับสนุนประชาธิปไตย	.026	.024	-.122**	-.102**		.288**	.054*	-.142**
ความเชื่อถือต่อรัฐ	.099**	.024	-.317**	.278**	.288**		.121*	-.248**
ความเชื่อถือผู้อื่น	.082**	.113**	-.101**	.109**	.054*	.121**		-.135**
ชนบท - เมือง	-.318**	-.083**	.525**	-.137**	-.142**	-.248**	-.135**	

*P<.05; **P<.01

การมีส่วนร่วมในประชาสังคมนั้นมีความสัมพันธ์กับอายุและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (SES) คนที่มีอายุมากกว่า มีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมกับประชาสังคมมากกว่าคนอายุน้อยกว่า และคนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (SES) ต่ำกว่านั้น มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในประชาสังคมมากกว่าคนในสถานภาพที่สูงกว่า การค้นพบทั้งสองประการนั้น อาจจะขัดแย้งกับคำอธิบายดั้งเดิมที่มองว่า กลุ่มประชาสังคมนั้น โดยธรรมชาติแล้ว ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะของการเผชิญหน้ากัน อย่างไรก็ตามการค้นพบว่า คนมีอายุมากกว่ามีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมในสมาคมประชาสังคมมากกว่านั้น สอดคล้องกับทฤษฎีพื้นฐานของ Putnam ที่ว่า คุณค่าของการเข้าสมาคมประชาสังคมนั้นกำลังลดลงมากในหมู่คนรุ่นเยาว์ นอกจากนี้ การค้นพบว่าคนที่อยู่ในสถานภาพที่สูงกว่านั้นมีการเข้าร่วมในประชาสังคมต่ำกว่า ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากตำแหน่งที่อยู่ในเมือง (ดูตารางที่ 4) โดยแท้จริงแล้ว สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (SES) และตำแหน่งที่อยู่ในชนบท – เมือง นั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างสูง ($r = .525$) จนกระทั่งตัวแปรทั้งสองตัวนี้ไม่อาจอยู่ร่วมในสมการเดียวกันที่ใช้คาดคะเนการมีส่วนร่วมในประชาสังคมได้ (ในตัวแปรทั้งสองนี้ ส่วนของชนบท – เมือง มีความสำคัญมากกว่า) ดังนั้น ลักษณะของประชาสังคมในกรณีของประเทศไทยนั้น จึงประกอบด้วยคนที่มีอายุมากกว่าและอยู่ในสถานภาพเศรษฐกิจสังคมที่ต่ำกว่า และโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นคนที่อยู่ในชนบท

สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (SES) เป็นปัจจัยที่กล่าวถึงได้ในสองด้าน ด้านแรกคือ เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมากกับอายุ ในทิศทางที่ตรงกันข้าม นั่นคือ ยิ่งผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุมากขึ้นเพียงใด สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมก็จะต่ำลงเท่านั้น ด้านที่สองคือ ยิ่งสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงขึ้นเท่าใด ความเชื่อถือในขนบธรรมเนียมประเพณียิ่งน้อยลงเท่านั้น หรืออาจกล่าวได้ว่า ยิ่งสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงขึ้นเท่าใด ค่านิยมและทิศทางการมุ่งเน้นของผู้ตอบแบบสอบถามจะยิ่งมีความเป็นสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับที่สูงขึ้น มีแนวโน้มที่จะเชื่อมั่นในคนไทยคนอื่น ๆ น้อยลง (การเชื่อถือผู้อื่น) และจะเชื่อมั่นในสถาบันสาธารณะน้อยลง (รวมถึงการเชื่อมั่นรัฐบาล)

อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ภาพนี้ซับซ้อนยิ่งขึ้น ได้แก่ การเชื่อถือในขนบธรรมเนียม เมื่อเทียบกับความเป็นสมัยใหม่ ในแนวปฏิบัติด้านวัฒนธรรม ถึงแม้ว่า การเชื่อถือในขนบธรรมเนียมจะไม่มีผลกระทบโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมของประชาสังคม แต่ก็ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรด้าน “ความเชื่อมั่น” ทั้งสอง โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ ได้แก่ แนวปฏิบัติที่มีความเป็นสมัยใหม่ที่สูงขึ้นนั้น (ไม่ยึดขนบธรรมเนียมดั้งเดิม) จะลดความเชื่อมั่นที่มีต่อสถาบันการเมืองต่างๆ ส่วนความเชื่อถือที่มีต่อทั้งบุคคลอื่นๆ และสถาบันนั้น ถือว่ามีความสัมพันธ์เป็นอย่างมากต่อความมีส่วนร่วมในสมาคมของประชาสังคม และเนื่องจากตัวแปรด้านความเชื่อถือนั้นมีความสัมพันธ์เป็นอย่างมากกับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และความเป็นเมือง ดังนั้น จึงยากที่จะแยกแยะการเข้าสมาคมที่แท้จริงในขั้นตอนการวิเคราะห์ตอนนี้

ภาพของที่มาของการเข้าร่วมในประชาสังคมนั้น จะเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นในสมการแบบที่มีตัวแปรหลายตัว (ตารางที่ 9) สมการนี้ แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมในประชาสังคมนั้น ส่วนใหญ่แล้ว จะมีปัจจัยมาจากการเป็นคนที่มีอายุมากกว่าเป็นผู้ที่ยึดถือคุณค่าตามธรรมเนียมดั้งเดิมมากกว่า และผู้ที่อยู่ในบริเวณชนบท ซึ่งนี้ไม่ใช่ภาพของประชาสังคมที่น่าโดยนักกิจกรรมทางสังคมหัวรุนแรงที่มีอยู่ทั่วไปในภาพอันเป็นที่นิยมสำหรับการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย แต่ภาพที่เกิดขึ้นนั้น เป็นภาพของประชาสังคมภายในประเทศ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับคนหนุ่มสาวคนสมัยใหม่ หรือคนที่อยู่ในเมืองเลย

ตารางที่ 9 : ที่มาของการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในประชาสังคม

N = 1495

ตัวแปร	Regression	Beta	t-test	Sig of t
Coefficients				
ตำแหน่งในเมือง	-.202	-.325	-13.25	.000
อายุ	.004	.079	3.23	.001
การยึดขนบธรรมเนียมดั้งเดิม	.012	.078	3.14	.002
R = .336		F = 64.21		

บทวิเคราะห์

ความพยายามที่จะตีความข้อมูลเกี่ยวกับประชาสังคมเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความต้องการพื้นฐานการมองเชิงเปรียบเทียบ โดยระดับของการมีส่วนร่วมในประชาสังคม หรือตัวบ่งชี้ใดๆ นั้น จะต้องอาศัยพื้นฐานในการเปรียบเทียบเพื่อให้มีความหมาย นอกจากนี้ ยังมีมาตรวัดตามแบบของสหรัฐอเมริกา ที่จะใช้วัดการมีส่วนร่วมในประชาสังคมตามที่อ้างถึง โดย Putnam (ดังกล่าวในตอนต้น) แต่ก็ยังไม่เป็นที่ชัดเจนว่ามาตรวัดดังกล่าวจะมีความเหมาะสมกับประเทศที่เพิ่งจะเป็นประชาธิปไตยมากเพียงใด อย่างไรก็ตาม โศกคดีที่ศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาโครงการใหญ่ในเรื่องของ “การสร้างระบอบประชาธิปไตยและการเปลี่ยนแปลงค่านิยมในเอเชียตะวันออก” ซึ่งจะให้ข้อมูลอย่างเดียวกันทั่วทุกประเทศในเอเชียตะวันออกเพื่อนำมาเปรียบเทียบ

ถึงแม้จะมีข้อแตกต่างเช่นนี้ ก็ยังปรากฏว่า การมีส่วนร่วมในประชาสังคมนั้นยังอยู่ในระดับที่ต่ำอยู่นั่นเอง ภาพที่แท้จริงของประชาสังคมในประเทศไทย จึงดูเหมือน “ถูกยึดไว้” โดยผู้นำซึ่งมาจากบุคคลชั้นหัวกะทิ หากไม่ใช่ผู้นำที่มาจากภาครัฐ อัครราชของพฤติกรรมและแนวปฏิบัติแบบ

“จงรักภักดี” ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในประชาสังคมนั้น มิได้เป็นตัวแทนของประชาสังคมแบบ “ที่มีการเผชิญหน้า” หรือ “ประชาธิปไตยแบบดอนรากดอนโคน” (ตารางที่ 7) ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ค่อยจะมีข้อมูลสนับสนุนไม่ว่าจะในระดับใด นอกจากนี้ ประชาสังคมของประเทศไทยดูเหมือนจะถูกจัดให้อยู่ในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญของการเคลื่อนไหวเพื่อ “การบริหารจัดการที่ดี - ธรรมาภิบาล” ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่นำโดยกลุ่มผู้นำหัวก้าวหน้าซึ่งมุ่งมั่นที่จะปฏิรูประัฐนอกเหนือไปจากการมุ่งมั่นที่จะนำประชาธิปไตยมาสู่มวลชน อย่างไรก็ตาม นอกจากจะไม่ได้เป็นแนวทางแล้ว ประชาสังคมนี้ก็ยังคงตั้งมั่นอยู่ภายในกระแสหลักของทิศทางการเมืองแบบดั้งเดิม และนอกเหนือไปจากลักษณะอื่นๆ แล้ว สังคมนี้อาจมีลักษณะเป็น “พลเรือน” อยู่มาก

การค้นพบที่ว่า การมีส่วนร่วมในประชาสังคมเกี่ยวข้องกับระดับการมีส่วนร่วมด้านการเมืองนั้นมีความสำคัญมาก โดยสิ่งที่เริ่มต้นในฐานะที่เป็นสมมติฐานแบบ “สองด้าน” นั้นได้คลี่คลายออกไปในทิศทางที่ดี ซึ่งนี่เป็นการสนับสนุนทฤษฎีพื้นฐานของ Putnam ที่ว่า ประชาสังคมนั้น มีคุณค่าในการเตรียมประชากรสำหรับบทบาทของตนในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าแปลกใจพอสมควร ได้แก่ การค้นพบว่าการมีส่วนร่วมในประชาสังคมนั้น มีความสัมพันธ์กับความเป็นชนบทและประชากรมีอายุ ซึ่งเป็นภาพที่แตกต่างไปจากภาพของการเมืองแบบที่มีการเผชิญหน้า นอกจากนี้ ข้อมูลยังได้ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนที่มีทัศนคติที่ “ยึดถือขนบธรรมเนียมเดิม” มากกว่า (ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับทัศนคติที่ “สมัยใหม่”) นั้น มีแนวโน้มที่จะเข้าไปร่วมสมาคมกับประชาสังคมน้อยกว่า

ความสัมพันธ์อื่นๆ นั้นไม่ค่อยชัดเจน การมีส่วนร่วมในประชาสังคมนั้นมีความสัมพันธ์กับความเชื่อถือของผู้อื่น และความเชื่อถือต่อสถาบันการเมือง การพิจารณาว่าแนวทางเหล่านี้เกิดขึ้น โดยเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมในประชาสังคม หรือช่วยทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในประชาสังคมนั้น จะต้องอาศัยวิธีการจัดการกับข้อมูลที่ซับซ้อนกว่านี้ อีกปัญหาหนึ่ง ได้แก่ ในขณะที่การมีส่วนร่วมในประชาสังคมนั้น สนับสนุนการมีส่วนร่วมด้านการเมืองอย่างแข็งขัน แต่ก็ไม่ได้จำเป็นว่าจะต้องเป็นการสนับสนุนระบอบประชาธิปไตย สิ่งนี้ก็เช่นกัน ที่จะเป็นจะต้องมีการตรวจสอบถึงความสัมพันธ์อย่างจริงจังกว่านี้

สิ่งที่ค้นพบอย่างหนึ่งในงานวิจัยนี้และงานวิจัยอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกันและเห็นได้ชัดเจนคือ มีความแตกต่างที่เห็นได้ชัดระหว่างผู้ตอบแบบสอบถามในกรุงเทพฯและผู้ตอบแบบสอบถามในเขตชนบท โดยแท้จริงแล้ว ยิ่งสังคมมีความเป็นเมืองมากขึ้นเท่าใด การมีส่วนร่วมในประชาสังคมยิ่งมีน้อยลงเท่านั้น เราเสนอว่า นี่อาจจะเป็นจริงในประเทศยุโรปและอเมริกาเช่นกัน สังคมชนบทจะต้องอาศัยและส่งเสริมให้มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในขณะที่สังคมเมืองกลับผลักดันให้เกิดการแยกตัวและการรู้จักกัน ซึ่งจริงๆ แล้วส่วนหลังนี้กลับทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้ที่อพยพมาจากสังคมชนบท ที่ซึ่งการกระทำทุกอย่างในที่สาธารณะจะถูกจับตามองและบางครั้งก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์

พื้นที่ในเมือง ช่วยให้หมี “อิสระภาพ” โดยตรงจากพลังทางสังคมซึ่งสนับสนุนการเข้าสมาคมในประชาสังคม คนไทยในชนบทและในเมืองมีชีวิตที่อยู่ในสภาพแวดล้อมทางการเมืองและสังคมต่างกันมาก ไม่เพียงแต่พวกเขาจะมีความแตกต่างในด้านการมีส่วนร่วมในประชาสังคมเท่านั้น แต่ยังมี ความแตกต่างในด้านเป้าหมายและความสนใจทางการเมืองอีกด้วย (Laothamatas, 1996) ปัจจัยเช่นนี้ในสังคมไทย ซึ่งได้รับการยืนยันอีกครั้งด้วยการศึกษาี้ จึงเป็นการเสนอในทางทฤษฎี ว่าจะควรมีการสำรวจด้านการพัฒนาประชาสังคมต่อไป ไม่เพียงแต่ในประเทศไทยเท่านั้น แต่รวมทั้งในบริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกทั้งหมดในขณะนี้ด้วย

References

- Albritton, Robert B. and Bureekul, Thawilwadee. 2002. 'Support for Democracy in Thailand.' Paper delivered at the Annual Meeting of the Association of Asian Studies, Washington, DC, April 4-7.
- Berman, Sheri. 1997. 'Civil Society and the Collapse of the Weimar Republic,' *World Politics*, April, 49: 401-29.
- Frolic, B. Michael. 1997. 'State-led Civil Society,' in Timothy Brook and B. Michael Frolic, eds., **Civil Society in China**. New York: M.E. Sharpe, 46-67.
- Girling, John. 2002. 'Conclusion: Economics, Politics, and Civil Society,' in Duncan McCargo, ed., **Reforming Thai Politics**. Copenhagen: Nordic Institute of Asian Studies, 261-6.
- Hewison, Kevin. 2002. 'Responding to Economic Crisis: Thailand's Localism,' in Duncan McCargo, ed., **Reforming Thai Politics**. Copenhagen: Nordic Institute of Asian Studies, 143-62.
- Laothamatas, Anek. 1996. 'A Tale of Two Democracies: Conflicting Perceptions of Elections and Democracy in Thailand,' in R.H. Taylor, ed. **The Politics of Elections in Southeast Asia**. New York: Cambridge University Press, 201-23.
- Linz, Juan and Stepan, Alfred. 2001. 'Toward Consolidated Democracies,' in Larry Diamond and Marc F. Plattner, eds., **The Global Divergence of Democracies**. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- McCargo, Duncan. 2002. 'Introduction: Understanding Political Reform in Thailand,' in Duncan McCargo, ed., **Reforming Thai Politics**. Copenhagen: Nordic Institute of Asian Studies, 1-20.
- Ockey, James. 2002. 'Civil Society and Street Politics: Lessons from the 1950s,' in Duncan McCargo, ed., **Reforming Thai Politics**. Copenhagen: Nordic Institute of Asian Studies, 107-24.

Phatharathanunth, Somchai. 2002. 'Civil Society and Democratization in Thailand: A Critique of Elite Democracy,' in Duncan McCargo, ed. **Reforming Thai Politics**. Copenhagen: Nordic Institute of Asian Studies, 125-142.

Putnam, Robert D. 2000. **Bowling Alone**. New York: Simon and Schuster.

Schmitter, Philippe. 1997. 'Civil Society East and West,' in Larry Diamond, Marc F. Plattner, Yun-han Chu, and Hung-mao Tien, **Consolidating the Third Wave Democracies**. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Wasi, Prawase. 2002. 'An Overview of Political Reform Issues,' in Duncan McCargo, ed., **Reforming Thai Politics**. Copenhagen: Nordic Institute of Asian Studies, 21-28.

ภาคผนวก

คำจำกัดความของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์นี้

1. การเข้าร่วมในประชาสังคม: ผลรวมคำตอบที่มีต่อคำถาม 2 คำถาม เกี่ยวกับการเป็นสมาชิกหรือการมีส่วนร่วมในสมาคมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
2. ความสามารถทางด้านการเมือง: ผลรวมของคำตอบที่มีต่อตัวบ่งชี้ 4 ประการเกี่ยวกับความสามารถ:
 1. ความสามารถที่จะมีส่วนร่วมในด้านการเมือง
 2. เรื่องของบ้านเมืองนั้นซับซ้อนเกินไปสำหรับคนอย่างฉัน
 3. มีผู้อำนาจเพียงไม่กี่คนที่บริหารประเทศนี้อยู่
 4. คนอย่างฉัน ไม่มีอิทธิพลใดๆ ต่อสิ่งที่รัฐบาลทำหรือ
3. ตำแหน่งที่อยู่ในเมือง-ชนบท: (ดูตารางที่ 4)
4. อายุ: อายุที่แท้จริงของผู้ตอบ
5. สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (SES): คะแนนที่มีปัจจัยมาจากรายได้ การศึกษา และสถานะทางอาชีพ ซึ่งคะแนนที่คิดได้จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยทั้งหมดนั้นมากกว่า .8 และยกมาเป็นปัจจัยเดียว
6. ความเชื่อในรัฐบาล ผลรวมของคะแนนเชื่อถือหรือไม่เชื่อถือ สำหรับสถาบันทั้งหมด ดูตารางที่ 7.
7. การสนับสนุนประชาธิปไตย ผลรวมของคะแนนมาตรฐาน (Z – Scores) ห้าส่วน สำหรับคำถามเกี่ยวกับ:
 1. ความน่าพึงปรารถนาของประชาธิปไตย
 2. ความเหมาะสมของประชาธิปไตย
 3. ความพอใจที่มีต่อประชาธิปไตย
 4. การเลือกนิยมประชาธิปไตย
 5. ความสามารถของระบอบประชาธิปไตยในการแก้ไขปัญหา

8. การยึดถือขนบธรรมเนียมดั้งเดิม : ผลรวมของคำตอบที่มีต่อ 9 คำถามต่อไปนี้ :

1. การเชื่อฟังพ่อแม่ ถึงแม้พวกท่านอาจไม่มีเหตุผล
2. การเลิกจ้างเพื่อนฝูงหรือญาติพี่น้อง
3. การยอมให้เมื่อมีข้อขัดแย้งกับเพื่อนบ้าน
4. อนาคตนั้นถูกกำหนดไว้ด้วยโชคชะตา
5. ยอมตามหากเพื่อนร่วมงานไม่เห็นด้วย
6. ครอบครัวต้องมาก่อนตนเอง
7. ผู้ชายจะเสียหน้า หากต้องทำงานตามบังคับบัญชาของผู้หญิง
8. เมื่อต้องการแก้ไขปัญหาคควรปรึกษาผู้ใหญ่
9. สามีควรชักจูงให้ภรรยาของตนเชื่อถือแม่ของเขา

9. การมีส่วนร่วมด้านการเมือง : ผลรวมของคำตอบว่า ผู้ตอบคำถามนั้น ได้ออกเสียงเลือกตั้งวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร รวมทั้งร่วมกิจกรรมอื่นๆ หรือไม่ (ดูหมายเหตุท้ายบท 4) และพวกเขาได้ติดตามข่าวการเมืองหรือไม่